

RECENSIE DESTANDAARD

De film ‘Oppenheimer’ blaast het dak van de bioscoop ★★★★★☆

Met *Oppenheimer* reconstrueert Christopher Nolan ambitieus en uitdagend de ontwikkeling van de eerste atoombom en de impact op het leven van bedenker J. Robert Oppenheimer.

Ruben Aerts

© Universal Pictures

Achteraf gezien, zei Mikhail Kalashnikov enkele jaren voor zijn dood, had hij liever pakweg de grasmaaier uitgevonden in plaats van dat befaamde automatische wapen. Hij was niet de enige bij wie het knaagde. Alfred Nobel betreurde ‘zijn’ dynamiet toen hij zag hoe het werd ingezet tijdens oorlogen. Met zijn Nobelprijzen hoopte hij zijn naam – en geweten – te zuiveren. Maar niemand heeft zich zijn uitvinding meer beklagd dan J. Robert Oppenheimer (1904-1967), de Amerikaanse natuurkundige die in de geschiedenisboeken belandde als ‘de vader van de atoombom’.

Een bom is ook wat Christopher Nolan nu in de bioscoop dropt met *Oppenheimer*. Drie uur lang doet deze biopic over een geplaagde man elk filmhuis daveren. Dat het niet uitdraait op een intiem en ingetogen portret viel te verwachten. Van megalomane producties (*Inception*, *Dunkirk*) heeft de Brit zijn handelsmerk gemaakt. Ook *Oppenheimer* is groots in zijn opzet, gelaagd in zijn karakterisering. Nolan gaat voor een totaalervaring die ontbrandt op je netvlies en weergalmt in je gehoorgang. Cinema!

Wedloop

De context is die van de Tweede Wereldoorlog. Het (valse) gerucht gaat dat de Duitsers vergevorderd zijn met de ontwikkeling van een nucleaire bom. Om die reden wordt al vroeg het Manhattanproject opgezet, een geheime operatie geleid door de Verenigde Staten. De ambitie: de vijand voor zijn en als eerste met zo'n explosief komen. Hoe krachtig dat kon zijn, wisten ze toen nog niet. Wel dat het meteen de oorlog zou beslechten, boven op alle toekomstige conflicten. Want wie 'de bom' in handen had, die heerste over de wereld (of dat werd toch geloofd). Massavernietiging als het ultieme dreigement.

De in New York geboren Oppenheimer stond bekend als een genie, maar hij was daarmee nog geen logische kandidaat om het project te leiden. In zijn jonge jaren leren we hem kennen als een onhandige, sociaal onbeholpen snuiter. 'Ga ergens waar ze je laten denken', adviseert Niels Bohr hem, de man die kwantumfysica als een nieuwe manier zag om de realiteit te begrijpen. Tijdens studies in het Duitse Göttingen voelt de wetenschapper zich helemaal zichzelf en vervelt hij tot 'Oppie', een kettingroker met flair die zeker is van zijn stuk. Een vinnige denker ook, en dus wil generaal Leslie Groves hem aan het hoofd.

Peaky blinders-acteur Cillian Murphy (die 'c' spreek je uit als een 'k') weet de juiste balans te leggen in zijn vertolking. Hij voorkomt dat Oppenheimer een soort malle karikatuur wordt. De 47-jarige Ierse acteur gaat al meer dan een kwarteeuw mee, was al vijf keer te zien in een Nolan-film, maar heeft nu eindelijk een hoofdrol beet die hem op de A-list doet belanden. Naast hem geeft Matt Damon vanachter een streng snorretje gestalte aan Groves.

Maar Nolan blijft Nolan, hij is geen Spielberg of Ron Howard, en dus past hij voor een rechtlijnige race tegen de klok. Vernuftig schippert hij in de tijd tussen die wedloop en het moment in 1954 waarop Oppenheimer zowat een maand lang verhoord wordt omdat hij een veiligheidsrisico zou zijn. Dat is vooral een poging van Lewis Strauss (Robert Downey Jr. laat eindelijk nog eens zien wat hij kan) om de volksheld bruusk van zijn sokkel te trekken. Nochtans had Strauss de natuurkundige, nadat die uit het Manhattanproject was gestapt, aan een mooie rol binnen Princeton geholpen. Maar de man voelde zich om een banale reden gekrenkt en daar zou Oppenheimer dus de prijs voor betalen.

Trinity-test

Want, jawel, Oppenheimer stapte uit het project omdat zijn geweten hem parten speelde. Nogal naïef werd gedacht dat het wapen louter diende als een dreigement om de westerse beschaving te redden. Maar drie weken na de historische (en geslaagde) 'Trinity-test' in New Mexico, werden zulke explosieven al gelost boven Hiroshima en Nagasaki. Oppenheimer kreeg zo in de gaten dat hij aan de wieg stond van het gevaarlijkste oorlogswapen dat de mensheid ooit gekend had. Dat hij dat niet voorzag, is maar een van de vele tegenstrijdigheden die hem typeren.

Bent u nog mee? *Oppenheimer* is geen hapklare film die zich met een bak popcorn gezapig laat wegekijken. Nolan vraagt een investering van de kijker om mee te gaan in de complexiteit, niet alleen die van de maatschappelijke context, maar ook die van Oppenheimer zelf. Van zijn link met het communisme en zijn (buitenechtelijke) relaties – Emily Blunt en Florence Pugh zetten krachtige rollen neer – en van zijn spijt die dramatisch te laat kwam.

Nolan draaide de film analoog en in Imax-beeldformaat, zoals hij al meermaals deed. Hij integreerde indrukwekkende visualisaties van de natuurkracht die met zo'n atoomsplijting samengaat. Na *Tenet* vorderde hij opnieuw de Zweedse componist Ludwig Göransson voor een score die overdonderend binnenkomt. Maar die op gezette tijden net ook grandioos speelt met stilte. Vaste cinematograaf Hoyte van Hoytema schiet het ene moment in zwart-wit, dan weer in kleur. In dat laatste geval blijft hij dicht bij hoe het voor Oppenheimer geweest moet zijn, terwijl de zwart-witbeelden er iets objectiever tegenover staan.

Beklemmende nuance

Natuurlijk kun je wachten tot je deze film met zijn indrukwekkende cast in een paar clicks op je gsm-schermpje kunt streamen. Maar zo misloop je wel onversneden cinema die als een natuurkracht het dak van de bioscoopzaal blaast.

Het zou makkelijk zijn om Oppenheimer te demoniseren als de man die de mensheid richting zelfvernietiging duwde. Liever kiest Nolan, die zich baseerde op de met een Pulitzer bekroonde biografie *American Prometheus* van Kai Bird en Martin J. Sherwin, voor een beklemmende nuance. Hij laat het aan de kijker om uit te maken wat je met hem aan moet, of je hem volgt in zijn zelfverachting: 'Nu ben ik de dood geworden, de vernietiger van werelden', klinkt het fluisterend. Het zal maar op je zerk staan.

OPPENHEIMER

Van: Christopher Nolan

Met: Cillian Murphy Emily Blunt, Robert Downey Jr., Matt Damon, Florence Pugh (180min.)